

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS
2016 metai

1

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2016

1

Vilnius 2016

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2016

1

Vilnius 2016

UDK 947.45
Li 237

Žurnalo leidybą finansavo

LIETUVOS MOKSLO TARYBA
PAGAL VALSTYBINĘ LITUANISTINIŲ TYRIMŲ IR SKLAIDOS
2016–2024 METŲ PROGRAMĄ
Projekto finansavimo sutartis Nr. LIP-074/2016

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas

Jan JURKIEWICZ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznaneje

Zigmantas KIAUPA
Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ
Lietuvos istorijos institutas

Elmantas MEILUS (pirmininko pavaduotojas)
Lietuvos istorijos institutas

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Rimvydas PETRAUSKAS
Vilniaus universitetas

Edmundas RIMŠA
Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)
Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Gintautas SLIESORIŪNAS (pirmininkas)
Lietuvos istorijos institutas

Darius STALIŪNAS
Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio universitetas

Joachim TAUBER
Šiaurės Rytų institutas Liuneburge

Šio žurnalo straipsnių pavadinimai ir santraukos cituojami duomenų bazėse:
Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.
EBSCO Publishing

ISSN 0202-3342

© Lietuvos istorijos institutas, 2016
© Straipsnių autoriai, 2016

Lietuvių etnografijos enciklopedinis žodynas. Sud. B. Kulnytė, E. Lazauskaitė. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2015, 403 p. ISBN 978-609-8039-72-6

2015 m. pabaigoje dienos šviesą išvydo ilgai laukta knyga. Lietuvos nacionalinis muziejus išleido leidinį, kuris svarbus ne tik etnologams, bet ir istorikams, archeologams bei visiems, besidomintiems tradicine lietuvių kultūra. „Lietuvių etnografijos enciklopedinis žodynas“ yra išsamiausias tokio tipo leidinys Baltijos šalyse (jis solidesnės apimties nei panašaus pobūdžio Estijoje išleistas leidinys¹) ir pirmasis Lietuvoje. Žodyne aptariami lietuvių liaudies verslai, amatai, kaimo gyvenvietės ir sodybos, valstiečių gyvenamieji ir ūkiniai pastatai, tradiciniai audiniai ir drabužiai, namų apyvokos daiktai, matai ir saikai, transporto ir vaikų auginimo priemonės, liaudies vaizduojamosios dailės siužetų įvairovė. Reikėtų pastebėti, kad apimami kalendoriniai bei gyvenimo ciklo papročiai, t. y. ne tik materialioji, bet ir dvasinė bei socialinė liaudies kultūros raiška. Straipsnius iliustruoja labai kokybiškai parengti piešiniai. Žodyną papildė Elvydos Lazauskaitės pratarė, Jono Klimavičiaus tekstas, kuriame aiškinama žodyno sandara ir terminija, Marijos Slušinskaitės aiškinamasis tekstas „Realijų aprašymo ir rodyklių sudarymo tvarka“. Pagrindinę žodyno dalį sudaro „Etnografijos terminų žodynas“ ir dvi rodyklės. Sisteminiėje etnografijos terminų rodyklėje pagrindiniai terminai suskirstyti pagal temas: 1. Bendri terminai (apeigos, papročiai, etnografiniai regionai, gyvenvietės); 2. Sodyba; 3. Architektūra; 4. Baldai ir interjeras; 5. Kaimo bendruomenė ir bendravimas; 6. Šeima ir šeimos papročiai; 7. Namų apyvoka; 8. Valgiai ir gėrimai; 9. Apranga; 10. Interjero tekstilė; 11. Asmens higiena, sveikata; 12. Pagrindiniai verslai: Žemdirbystė; 13. Pagrindiniai verslai: Gyvulininkystė; 14. Pagalbiniai verslai; 15. Kita ūkinė veikla; 16. Amatai ir amatininkai; 17. Tekstilė; 18. Susisiekimai; 19. Prekyba ir mainai; 20. Matai ir saikai; 21. Kalendorinės šventės ir minėtinos datos; 22. Liaudies menas; 23. Muzikos instrumentai. Tokia seka yra logiška ir nuosekli. Kad būtų lengviau rasti reikiamą aprašą, dar yra abėcėlinė etnografijos terminų rodyklė, kurioje pateikti paties termino ir jo tipų sinonimai. Tokia paieškos sistema gerokai supaprastina straipsnių paiešką, todėl leidiniu gali naudotis ir mažai su lietuvių etnine kultūra susipažinę žmonės.

Leidinį sudarė Birutė Kulnytė ir E. Lazauskaitė. Teksto autorės Danutė Alekniene (tradicinė valstiečių apranga ir interjero tekstilė), Laima Lapėnaitė (tradiciniai verslai ir amatai), E. Lazauskaitė (tradicinė architektūra, valstiečių butis, kaimo bendruomenė, šeima ir kalendoriniai papročiai) ir Skaidrė Urbonienė (paprotinis menas ir muzikos instrumentai). Pagyrimo verta dailininkė Edita Prelgauskaitė, pateikusi daugybę piešinių,

¹A. Viires, G. Troska, *Eesti rahvakultuuri leksikon*, Tallinn, 1995, 402 p. Nors estiško leidinio puslapių skaičius panašus, tačiau jis yra mažesnio formato.

kurie besidominčiam viena ar kita realija bus kur kas aiškesni nei pateiktos fotografijos. Knygą maketavo Arūnas Prelgauskas, recenzavo Žilvytis Šaknys ir Jonas Klimavičius. Leidinį redagavo M. Slušinskaitė. Visam žodyno autorių kolektyvui reikia padėkoti už daugiametį triūsą ir kvalifikuotai atliktą darbą.

Ateityje enciklopedinį žodyną galima plėsti apimant personalijas, etnologijos įvykius, institucijas, kitų Lietuvos etninių grupių kultūrą, stambesnes publikacijas ir pratęsiant jau aprašytų kultūros reiškinių chronologines ribas tiek remiantis naujausiais archeologų duomenimis, tiek fiksuojant naujus sparčiai besikeičiančios kultūros bruožus. Tačiau jau dabar yra parengtas puikus darbas, įamžinantis mūsų etninės kultūros lobius.

Žilvytis Šaknys

Benedict Wagner-Rundell. **Common Wealth, Common Good: The Politics of Virtue in Early Modern Poland-Lithuania.** Oxford: Oxford University Press, 2015. 189 p. ISBN 978-019-8735-34-2

Istoriniai tyrimai anglų ir kitomis kalbomis, skirti Augusto II (1697–1733) valdymo laikotarpiui, iki šiol yra fragmentiški, todėl naujos monografijos yra sveikintinos ir labai reikalingos, nes po truputį leidžia užpildyti šio laikotarpio tyrimuose egzistuojančias spragas. Vienas iš tokių naujų darbų yra Benedicto Wagner-Rundellio monografija, kurioje aptariama Abiejų Tautų Respublikos (toliau – Respublika) politinė kultūra, ypač daug dėmesio skiriant Augusto II valdymo laikotarpiui. Tikriausiai retas prieštarautų teiginiui, kad dėl visiško šlėktos (bajorijos) luomo dominavimo viešajame Respublikos gyvenime šios valstybės politinė kultūra buvo daugiausia šlėktiška. Neabejotina, kad šiuo metu ankstyvųjų naujųjų laikų Respublikos politinė mintis ir jos analizė anglų kalba geriausiai pristatyta Jerzy Lukowskio knygoje¹. B. Wagner-Rundellis pasirinko kiek neįprastą (o galbūt prieš jį rašiusių istorikų, tarp jų ir J. Lukowskio, nepakankamai išgvildentą) atspirties tašką: dorybės sampratos konceptą. Autorius siekia atskleisti, kokį vaidmenį ankstyvųjų naujųjų laikų Respublikos politinėje kultūroje atliko dorybė, kuri pirmiausia buvo suprantama kaip privačių interesų subordinavimas viešajam gėriui, o tokia samprata buvo susijusi su dar viena esmine šlėktos politinės mąstysenos vertybe – kilmingajam luomui suteiktomis laisvėmis, visų pirma *liberum veto* bei karaliaus rinkimo teisėmis. Monografija paremta argumentu, kad Respublikos politiniai mąstytojai, politikai bei politines

¹ J. Lukowski, *Disorderly Liberty. The Political Culture of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the Eighteenth century*, London, 2010.